

Хомофобия и дискриминация, основани на сексуалната ориентация и половото самоопределяне в държавите-членки на ЕС

Обобщителен доклад

2009

Европейски съюз
Агенция за основните права (FRA)

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз

Единен безплатен номер (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Някои мобилни оператори не разрешават достъп до номера, започващи с 00 800, или могат да таксуват тези обаждания.

Допълнителна информация за Европейския съюз можете да намерите в интернет (<http://europa.eu>).

В края на изданието ще намерите библиографско каре.

ISBN 978-92-9192-312-0

doi:10.2811/51249

© Европейски съюз Агенция за основните права, 2009

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Ограничаване на отговорността:

При възникване на въпроси във връзка с настоящия превод направете справка с английския текст, който е оригиналният и официален текст на документа.

Европейски съюз
Агенция за основните права (FRA)

**Хомофобия и дискриминация,
основани на сексуалната ориентация
и половото самоопределяне
в държавите-членки на ЕС**

ОБОБЩИТЕЛЕН ДОКЛАД
2009

Съдържание

I: Въведение	5
II: Отношение към ЛГБТ лицата	7
A: Широката общественост.....	7
B: Лидери на общественото мнение	9
i: Медии	9
ii: Политически фигури и религиозни институции	10
V: Подбуждане към омраза и престъпления от омраза	11
III: Достъп до обществени услуги	13
A: Образование.....	13
B: Здравеопазване.....	14
IV: Заетост	17
A: Законодателство на ЕС.....	17
B: Защита на еднополовите двойки.....	18
V: Органи за равно третиране	18
Г: Широкото разпространение на дискриминацията	19
V: Спорт.....	21
VI: Множествена дискриминация	23
VII: Миграция и еднополови партньори.....	25
A: Свободно движение на граждани на ЕС.....	25
B: Граждани на трети страни	26
V: Лица, търсеци международна закрила	26
VIII: Лица, търсеци убежище.....	27
IX: Свобода на събиранията.....	29
X: Транссексуални лица.....	31
XI: Заключение	33

I: Въведение

През 2007 г. Европейският парламент поиска от Агенцията за основните права (FRA) да извърши изследване на дискриминацията срещу ЛГБТ лица в ЕС по редица теми. През 2008 г. FRA публикува първи доклад, който направи правен анализ на правата на ЛГБТ, а през 2009 г. FRA публикува втори доклад, който даде представа за реалната ситуация. Настоящият обобщителен доклад комбинира основните изводи от тези два доклада. Целта е да се предостави достъпен преглед на изследването за лицата, които вземат решения на всички нива в правителството, гражданското общество, органите, отговарящи за равното третиране и всички останали, проявяващи интерес към темата.

За целите доклади вижте: *Хомофобия и дискриминация, основани на сексуалната ориентация и половото самоопределяне в държавите-членки на ЕС – част 1 Правен анализ*, публикуван от Европейската агенция за основните права (FRA) през месец юни 2008 г. и *Хомофобия и дискриминация, основани на сексуалната ориентация и половото самоопределяне в държавите-членки на ЕС – част 2 Социалното положение*, публикуван през месец март 2009 г. Докладите могат да се намерят на уебсайта на FRA: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/home/pub_cr_homophobia_p2_0309_en.htm

II: Отношение към ЛГБТ лицата

A: Широката общественост

Отношението към ЛГБТ лицата в ЕС се различава в отделните държави-членки. Съществуват доказателства, които говорят, че отношението се влияе от възрастта (като младите хора са по-толерантни от по-възрастните), политическите влечения (представителите на левицата са по-толерантни от представителите на десницата), пола (жените са по-толерантни от мъжете) и образованието (по-образованите хора са по-толерантни от по-малко образованите). Изследванията показват, че отношението към ЛГБТ лицата варира в зависимост от контекста, например толериране по принцип на ЛГБТ лицата като потенциални „съседни“ невинаги означава приемане на вероятността ЛГБТ да сключват брак помежду си или да осиновяват деца.

Сексуална ориентация се отнася до способността на всеки човек да изпитва дълбоко емоционално, любовно и сексуално привличане и да има интимни и сексуални отношения с индивиди от другия или от същия пол, или към повече от един пол.

„ЛГБТ лица“ се отнася до лесбийки, гейове, бисексуални и транссексуални лица.

Повечето проучвания в рамките на ЕС са свързани само с ЛГБ лицата. Съществуващите изследвания с национална или тематична насоченост обаче разкриват подобно и дори по-враждебно обществено отношение към транссексуалните лица. Две проучвания на Евробарометър през 2008 г. и 2006 г. правят различни измервания на отношението:

Отношение към хомосексуалистите като съседни

Респондентите са били запитани доколко удобно биха се чувствали, ако имат хомосексуалист за съсед, като са били помолени да отговорят с цифра по „скала на удобство“ от 1 до 10 (където 1 означава най-малко удобно). Две трети от запитаните в ЕС са посочили между 7 и 10 и само около 10 процента са посочили между 1 и 3. Средната стойност за Европа е 7,9. Ако се сравнят отговорите по държави в Швеция, Дания, Нидерландия и Люксембург средната стойност на отговорите е 9, докато в противоположния край на скалата са Латвия, България и Румъния, където осреднената стойност е под 6.

Отношение спрямо разрешаването на брак между и осиновяването на деца от еднополови двойки.

Като цяло респондентите не са особено благосклонни в своето мнение дали на ЛГБ лицата следва да се позволи да сключват брак или да осиновяват деца. Само около една трета от запитаните в ЕС смятат, че на ЛГБ двойките следва да бъде позволено да осиновяват и около 44 % са съгласни с разрешаването на еднополовите бракове. При сравняване на отговорите по държави Нидерландия (82 %), Швеция (71 %) и Дания (69 %) показват най-голяма подкрепа за еднополовите бракове и осиновяването от еднополови двойки (Нидерландия с 69 %, Швеция с 51%, Дания с 44 %). Кипър (14 %), Латвия (12 %) и Румъния (11 %) дават най-малка подкрепа за еднополовите бракове, а Румъния (8 %), Малта (7 %) и Полша (7 %) показват най-малка подкрепа за осиновяването от еднополови двойки.

Отношение, изразено в други национални изследвания

Редица изследвания, проведени на национално ниво по различни теми, потвърждават, че макар в извадката да не съществува непременно силна враждебност към ЛГБ лицата, се проявява нетърпимост, когато респондентите от изследванията бъдат запитани, дали ще се чувстват удобно да контактуват с ЛГБ лица (например като приятели, роднини или членове на една и съща организация) или дали те могат да заемат длъжности, свързани с доверие и отговорност (като например учители или полицаи).

Последици от отрицателното отношение

За да избегнат отрицателните реакции много от ЛГБ лицата възприемат стратегия на „невидимост“ спрямо колеги, семейство и приятели. Това само по себе си може да предизвика емоционални трудности и може да е свързано с по-високата степен на разпространение на проблемите, свързани с душевното здраве на ЛГБТ лицата, дискутирани по-долу.

В по-общ смисъл отрицателното отношение или предразсъдъците на широката общественост се проявяват като дискриминативно отношение от страна на работодатели, колеги, доставчици на услуги, медии, както и на политически и религиозни лидери. Макар да е възможно да се създаде правна защита за ЛГБТ лицата срещу дискриминация, това само по себе си не може да реши адекватно срещаните ежедневни проблеми.

Промяна на общественото отношение

FRA откри доказателства за това, че голяма част от предразсъдъците срещу ЛГБТ лицата се основават на редица погрешни мнения, включително, че хомосексуалността е болест, че ЛГБТ лицата са отговорни за упадък на традиционните ценности, като например семейството и брака, или че хомосексуалността е порок или извращение, равносилно на пристрастяването към наркотици или педофилията. Ако на тези предразсъдъци може да се противодейства чрез образование и повишаване на осведомеността, вероятността за постигане на дълготраен напредък в борбата с дискриминацията, пред която са изправени ЛГБТ лицата, е по-голяма.

Общественото отношение може да бъде отчасти повлияно от лидери на общественото мнение, каквито са медиите и политическите и религиозните водачи, и този въпрос се дискутира по-долу. На по-общо ниво общественото отношение може да се промени посредством повишаване на осведомеността и образователни дейности от страна на ЕС, на националните правителства, правителствените агенции, органите на местното управление и неправителствените организации. Например:

- Кампании, провеждани от Европейската комисия, от рода на „За многообразието. Против дискриминацията“, могат да бъдат допълнително подсилени и свързани със съответните дейности на правителствата и на гражданското общество в държавите-членки.
- Централното и местното управление, включително националните институции за човешките права, могат да разработят или да активизират допълнително съществуващи кампании за повишаване на осведомеността по въпроси, свързани с ЛГБТ. ЛГБТ организациите трябва да се включат в планирането и изпълнението на такива проекти, създавайки силни мулти-институционални партньорства.
- На НПО на ЛГБТ може да бъде предложено обучение за по-ефективно ангажиране с медиите, политиките и религиозните институции, и с обществеността като цяло, за да се гарантира воденето на по-скоро конструктивни, отколкото антагонистични дискусии.

Б: Лидери на общественото мнение

i: Медии

Представянето на ЛГБТ лицата и дискусиите по въпроси, свързани с ЛГБТ лицата в медиите, се различават в рамките на ЕС. Изглежда, че основното представяне на ЛГБТ лицата варира от открито хомофобско или трансфобско до стереотипно.

Хомофобията се отнася до ирационален страх и антипатия към хомосексуалността и лесбийките, гейовете и бисексуалните лица, основани на предразсъдъци. **Трансфобията** се отнася до ирационален страх от и отвращение от индивиди, които не изразяват своето полово самоопределяне така, както е било предопределено по рождение (например кросдресъри, женствени мъже или мъжествени жени).

В много държави-членки се счита за нормално в медиите да се правят хомофобски или трансфобски изявления. Дори там, където това не се случва, съществува тенденция ЛГБТ лицата да се включват в стереотип. Например гейовете често пъти са представяни като женствени, а лесбийките - като мъжествени. Освен това ЛГБТ лицата обикновено се представят почти изцяло на основата на своята сексуалност. Това може да доведе до предразсъдъци и да засили идеята, че един гей или една лесбийка се определят единствено по своите сексуални предпочитания и сексуална дейност. Например илюстрациите към вестникарски статии по въпроси, свързани с ЛГБТ, много често са полуеротични и медийното покритие често пъти не засяга интелектуални или политически проблеми, а се фокусира върху повърхностни въпроси от рода на това как ЛГБТ лицата се обличат на паради на гордостта. Също така много въпроси остават скрити. Например в много държави-членки представянето на нехетеросексуалността все още се счита за табу. Подобно на това много по-слабо внимание се обръща като цяло на лесбийките и бисексуалните лица в сравнение с гейовете, а транссексуалните лица, като тенденция, се обсъждат единствено в контекста на медицински въпроси. Налице са обаче доказателства, че започва да се появява един по-балансиран подход за представяне на ЛГБТ лицата. Например все повече ЛГБТ лица се появяват в документални филми или телевизионни сериали и отразяването на сериозни въпроси, касаещи ЛГБТ, изглежда нараства.

Насърчаване на балансираното медийно отразяване

Медиите имат основна роля за подобряване на репортажите и общественото възприемане на ЛГБТ лицата. Съществуват различни начини, по които медиите могат да бъдат насърчени да избягват хомофобски изявления, да стимулират информирания обществен дебат и да представят балансирано представяне на теми, свързани с ЛГБТ. Например:

- чрез възприемане на професионална етика при медиите, която забранява хомофобските изявления. Това може да се съблюдава от орган за жалби като например Комисията за жалби, свързани с пресата в Обединеното кралство. В допълнение обществените споразумения за телевизионно и радиоизлъчване между медиите и правителствата могат да включат изискване темите, свързани с ЛГБТ, да се разглеждат по балансиран начин например така, както това се прави в Дания.
- чрез предлагане на образование и обучение за журналисти с цел повишаване на информираността им по отношение на ЛГБТ лицата и въпросите, свързани с тях. Това може да насърчи по-балансираното отразяване, което включва дискусии по политически и социални въпроси, а не фокусиране единствено върху сексуалността.

ii: Политически фигури и религиозни институции

Политиците и религиозните фигури имат голямо влияние върху общественото мнение. За съжаление има много примери как това влияние се използва по неблагоприятен начин, като насърчава и подкрепя нетърпимостта към ЛГБТ лицата. В много държави-членки представители на църквата и политици активно мобилизират обществеността срещу приемането на права и на защита за ЛГБТ лицата или за събития на ЛГБТ от рода на парада на гордостта. Дори там, където политиците не са открито хомофобски или трансфобски настроени, сякаш забраненото естество на темата и страхът от обществено неодобрение ги възпира да ангажират хората с по-крайни възгледи в публичен дебат. Съобщава се, че в държави като Кипър, Гърция, Италия, Латвия, Литва, Полша и Румъния лобирането на представители на църквата е от особено значение (докато еврейските и мюсюлманските фигури изглежда не играят забележима роля).

В същото време има примери за религиозни институции, които протягат ръка към ЛГБТ лицата. Например в Нидерландия още през 1995 г. синодът на Нидерландската реформирана църква направи декларация, че членовете на църквата имат равни права независимо от тяхната сексуална ориентация или начин на живот. Във Финландия има данни, че от 1999 г. енорията Kallio (Kallion seurakunta) в Хелзинки е приела „жората на дъгата“ и провежда „богослужения на дъгата“ по повод парадите на гордостта във Вааса, Хелзинки и Тампере. В Швеция Лутеранската църква участва в паради на гордостта през 2008 г.

Също така в някои държави-членки политиците се ангажираха активно със събития, свързани с ЛГБТ, за да изразят солидарност и подкрепа: в Нидерландия към парада „Канал Прайд“ през 2008 г. в Амстердам се присъединяват трима министри, представляващи кабинета, и кметът на Амстердам. В Австрия сред 120-те хиляди участници в парада на гордостта през 2008 г. е органът за равно третиране на град Виена; в Швеция министърът по въпросите на ЕС открива ЕвроПрайд парада в Стокхолм през 2008 г.; в Испания в парада на гордостта в Мадрид през 2008 г. взема участие министърът на равното третиране; във Франция кметът на Париж се присъединява към гей-парада през 2008 г.

Участие в конструктивен диалог с политически и религиозни лидери

Политическите и религиозните лидери оказват съществено влияние върху общественото мнение и тяхното привличане е важен елемент от справянето с неблагоприятното обществено отношение. Диалогът може да се осъществи с органите, отговарящи за насърчаване на човешките права (като например националният орган за равно третиране или националната институция за човешки права) или директно с организации на ЛГБТ. Целта на подобен диалог може да бъде:

- установяване на обща основа и споделени ценности като: важноста на дълготрайните връзки (например чрез признаване на еднополови партньорства), защитата на семейството (например чрез правото на еднополовите двойки да осиновяват деца);
- насърчаване на политиците да подкрепят открито събития на ЛГБТ и да предизвикват онези, които правят хомофобски изявления.

V: Подбуждане към омраза и престъпления от омраза

Отрицателните обществени нагласи към ЛГБТ лицата могат да се изразяват в дискриминиращо поведение. В най-лошия случай обаче те могат да доведат до подбуждане към омраза и престъпления от омраза. Често пъти навсякъде в ЕС се съобщава за лица, които са обект на жестоки нападения поради сексуалната си ориентация или половото си самоопределяне, и затова, че в много случаи подобни нападения са фатални – особено онези, насочени към транссексуални лица.

Младите хора са обект на нападения повече от другите възрастови групи (включително нагрубяване в училище), а лесбийките и бисексуалните жени са изложени в по-голяма степен на опасност от сексуални нападения или нападения в частни жилища, отколкото гейовете и бисексуалните мъже. Извършителите обикновено са млади мъже на групи. Подбуждане към омраза срещу ЛГБТ лица се наблюдава, наред с други обстоятелства, при политически дебати относно правата на ЛГБТ лицата или по време на контрадемонстрации при публични ЛГБТ прояви като паради на гордостта. Хомофобски изявления на политически и религиозни дейци се появяват в медиите. В тези изявления ЛГБТ лицата се представят често като противоестествени, болни, отклоняващи се от нормата, свързани с престъпността, неморални или социално дестабилизиращи. Интернет, като платформа за публикуване на подбуждателства към омраза, буди особена загриженост, тъй като не е лесно извършителите да бъдат намерени или преследвани.

„Подбуждането към омраза“ е свързано с мотивирано от предразсъдъци подбуждане и насърчаване на омраза, дискриминация или враждебност към лица поради конкретна характеристика, например тяхната сексуална ориентация или полово самоопределяне.

„Престъплението от омраза“ е свързано с физическо или вербално нападение над лице, които се мотивират от предразсъдъци срещу това лице поради конкретна характеристика, например неговата сексуална ориентация или полово самоопределяне. В повечето държави-членки наказанието за подобни престъпления може да се увеличи, ако те са мотивирани от предразсъдъци например срещу расата или религията на дадено лице (известно като „утежняващ вината фактор“). Законодателството на ЕС обаче не изисква държавите-членки да включват хомофобията или трансфобията като „утежняващ вината фактор“ при криминални престъпления.

Изследвания от някои държави-членки сочат, че едва около 20 % от престъпленията от омраза се съобщават от жертвите. Освен това изглежда, че в някои държави-членки до 50 % от ЛГБТ лицата са преживявали физическо нападение с хомофобски или трансфобски мотиви. Въпреки това не съществува достатъчно информация, за да се обрисова пълна картина на това колко чести са случаите на подбуждането към омраза и на престъпленията от омраза в ЕС. Това може би се дължи на факта, че много държави-членки не водят официална статистика на престъпленията от омраза, а жертвите не желаят да съобщават за инциденти директно в полицията (защото се страхуват от „разкриване“ или от предразсъдъци).

Подбуждането към омраза срещу ЛГБТ лица е изрично класифицирано като престъпление само в дванадесет държави-членки (Белгия, Дания, Германия, Естония, Испания, Франция, Ирландия, Латвия, Нидерландия, Португалия, Румъния и Швеция) и в Северна Ирландия в Обединеното кралство. В четири държави-членки (Австрия, България, Италия и Малта) подбуждането към омраза е криминализирано във връзка със специфични групи като ЛГБТ лицата не са включени в тях. Това затруднява прилагане на законодателството в случаи на хомофобия. В други държави-членки подбуждането към омраза срещу

ЛГБТ лица не е точно определено като криминално престъпление, но законът е формулиран по общ начин и може да се използва в тяхна защита.

Престъплението от омраза срещу ЛГБТ лица се класифицира като посегателство в десет държави-членки (Белгия, Дания, Финландия, Франция, Нидерландия, Португалия, Румъния, Испания, Швеция и Обединеното кралство), макар че някои държави-членки го ограничават до конкретни престъпления. В петнадесет държави-членки (България, Кипър, Чешката република, Германия, Естония, Испания, Ирландия, Италия, Литва, Люксембург, Латвия, Малта, Австрия, Словения, Словакия) хомофобията и трансфобията не са изрично определени като утежняващ вината фактор. Но в шест от тях (Австрия, Чешката република, Германия, Латвия, Малта и Словакия) в закона е включено общото понятие за престъпление, основано на омраза, и е възможно хомофобията и трансфобията да се вземат под внимание като утежняващи вината фактори.

Борба с подбуждането към омраза и с престъпленията от омраза

Физическите и вербалните нападения не позволяват на човек да живее без страх. Поради това е особено важно да се въведат мерки за наказване на подбуждането към омраза и на престъпленията от омраза. Те включват:

- В държавите, които все още не са сторили това, ЛГБТ лицата следва да бъдат защитени заедно с останалите групи (например расови и религиозни малцинства) срещу подбуждане към омраза и престъпления от омраза.
- На 28 ноември 2008 г. ЕС прие рамково решение, свързано с подбуждане към омраза и с престъпления от омраза, мотивирани от расизъм и ксенофобия. ЕС трябва да разгледа приемането на подобно законодателство, което да обхване хомофобското и трансфобското подбуждане към омраза и престъпленията от омраза, за да могат да бъдат защитени ЛГБТ лицата във всички държави-членки.
- Държавите следва да обмислят въвеждането на „съобщаване от самите потърпевши“ или „съобщаване от трета страна“, така както това се прави в Обединеното кралство, където жертвата може да информира полицията за инцидент на място, различно от полицейския участък, и на служител, който не е полицай.

III: Достъп до обществени услуги

Всеки трябва да разчита на стоки и услуги, а онези, които са силно зависими от определени обществени услуги обикновено са вече в уязвимо положение. Към момента законодателството на ЕС не задължава държавите-членки да забранят дискриминацията по сексуална ориентация в тази област. Въпреки това съществуват значителен брой доказателства, които говорят, че е необходима защита, а изследванията показват висока степен на дискриминация при достъпа до образование и здравно обслужване.

Еднакво право на равно третиране

Към момента законодателството на ЕС предлага най-голяма защита срещу дискриминация на граждани на ЕС, които са членове на расово или етническо малцинство (чрез Директивата за расовото равенство) или на основата на пола (чрез Директивите за равно третиране). С това се забранява дискриминацията на основание пол, етнос или раса в контекста на заетостта и обучението, както и при достъпа до стоки и услуги, като например образование, жилищно настаняване и здравно обслужване. Дискриминацията на друго основание (например възраст, увреждане или сексуална ориентация) е забранена единствено в контекста на заетостта и обучението (чрез Рамковата директива за заетостта). Това създава „йерархия“ при защитата от дискриминация като някои групи са защитени повече от други. За да се избегне това, защитата срещу дискриминация при достъпа до стоки и услуги следва да се разшири с цел да обхване всички основания, включително сексуалната ориентация.

A: Образование

Обстановката в училище, особено по време на юношеството, е мястото, където границите на изразяване на пола и поведението се повлияват от връстниците и учителите. Това не само оказва важно въздействие върху социализацията на човека, но засяга и перспективите за бъдещия му живот, по-специално по отношение на университетското образование и възможностите за кариера. Училищата имат за задача да образуват и да влияят на цели поколения и като такива имат възможност да учат на толерантност.

Често явление е ЛГБТ лицата да преживяват вербално и физическо насилие в училищата в държавите-членки на ЕС. Нагрубяването и тормозът могат да приемат формата на физически нападения или обидни имена и заплахи, изпратени по интернет или мобилен телефон. По-голямата част от хомофобния език се разглежда като нормална и приемлива част от училищното ежедневие. Изглежда че училищата в повечето държави нямат политики или обучения за справяне с хомофобското нагрубяване. Това отчасти може да се дължи на факта, че хомофобски и трансфобски нагласи съществуват и сред част от самия преподавателски персонал. Освен това въпросите, свързани с ЛГБТ, масово липсват от учебния план и това води до цялостна „незабележимост“ на ЛГБТ лицата. За съжаление в някои държави-членки дискутирането или преподаването на въпроси, свързани със сексуалната ориентация и половото самоопределяне в образователните институции, е изрично забранено.

Хомофобското и трансфобското нагрубяване в училище може да доведе до по-високи нива на отпадане и бягане от училище сред ЛГБТ учениците, което намалява шансовете им за продължаване на тяхното обучение и за получаване на по-висока степен на образование. Това може да доведе също

и до социална изолация и душевно страдание и може да увеличи опасността от саморазрушително поведение.

Възпитаване на толерантност и създаване на отзивчива среда

Тъй като образованието играе формираща роля в живота на човек, важно е да се въведат мерки за противопоставяне на неблагоприятното отношение и предотвратяване на вредата, която те причиняват. Тези мерки могат да включват:

- Въвеждане на теми, свързани с ЛГБТ, в учебната програма с цел насърчаване на толерантността и разбирателството между персонала и учениците и повишаване на осведомеността за нетрадиционните семейни структури. Учебните материали могат да включват книги, които да се споделят с родителите, за да се спомогне за разчупване на стереотипите и да се обясни сексуалното разнообразие.
- Въвеждане от страна на училищата на политики против нагрубяването, които изрично включват хомофобия и трансфобия;
- Обучение на учители за разглеждане на теми, свързани с ЛГБТ, в процеса на обучение, както и обучение на учители и училищни съветници как да се справят с прояви на хомофобски и трансфобски тормоз.

Б: Здравеопазване

Оценяването на здравните услуги е важно, не само когато човек се нуждае от медицински грижи, но също и с цел превенция на здравни проблеми, които могат да се появят в бъдеще. ЛГБТ лицата изпитват няколко вида затруднения във връзка със здравното обслужване, като по-специално транссексуалните лица изпитват повече трудности от ЛГБ лицата.

На първо място, ЛГБТ лицата често пъти са обект на дискриминация при достъпа им до здравни грижи. Това може да се прояви под различни форми. Съществуват доклади за открито обидно поведение на медицински персонал към ЛГБТ лица и за сравняване на тяхната сексуалност с педофилия или с животинско поведение. Медицинският персонал може също така да разглежда сексуалната ориентация или сексуалното самоопределяне като резултат от психологическо разстройство. В някои държави-членки се съобщава, че ЛГБТ децата, отглеждани в държавни учреждения, са обект на „конверсионна терапия“. В някои случаи медицинският персонал може просто да откаже да предложи лечение или конкретни степени на грижа (например къпане на пациентите). В много държави-членки на гейовете е забранено да дават кръв, защото съществува предположение, че е много вероятно те да са носители на ХИВ/СПИН. Подобни преживявания често пъти карат ЛГБТ лицата да не разкриват своята сексуална ориентация или полово самоопределяне пред лекарите, което от своя страна може да окаже въздействие върху тяхната диагноза или върху лечението, което се предлага. В резултат от страха от предразсъдъци ЛГБТ лицата могат да не потърсят медицинска помощ, когато се нуждаят от такава, и могат да не преминат рутинно профилактично лечение, като например тест за рак на шийката на матката или скрининг за болести, предавани по полов път (БППП).

На второ място, ЛГБТ лицата могат да са обект на силно отрицателно отношение от страна на семейството, приятелите, съучениците, колегите или по принцип. В комбинация със страха от предразсъдъци от страна на медицинския персонал, това може да обясни високата степен на здравословни проблеми сред ЛГБТ лицата, по-специално по отношение на душевното здраве, където среднестатистическият брой на случаите на депресии, самонаранявания и опити за самоубийство е по-висок в сравнение с мнозинството от населението.

„Хетеронормативен“ описва отношението, което хетеросексуалността (т.е. привличането единствено между мъж и жена) е нормална, естествена и превъзхождаща хомосексуалността (т.е. привличане между хора от един и същи пол).

В общ план съществува сериозна презумпция за хетеронормативност сред здравните специалисти, която може да се окаже проводник за създаване на вътрешно схващане за дискриминация срещу ЛГБТ лицата. Например проучванията сочат, че гинеколозите често пъти автоматично предполагат, че даден пациент има хетеросексуална връзка и предлагат съответна консултация. Друга трудност представлява невъзможността за признаване на еднополовите партньори на пациенти като „близки родственици“. В някои държави-членки това вероятно е съзнателно провеждана политика, докато в други това е просто чиновнически въпрос, тъй като стандартизираната документация не предоставя възможност за вписване на „еднополов партньор“ или на „граждански партньор“. Друга област, където хетеронормативността се изразява чрез държавна политика, е сферата на услугите за репродуктивно здраве, тъй като много държави-членки ограничават достъпа до лечение на безплодие до жените с хетеросексуални връзки. В някои държави-членки обаче (Дания, Испания и Румъния) законотворците и съдилищата преминаха към премахване на бариерите пред услугите за репродуктивно здраве, като позволиха достъпа на лица, независимо от тяхното семейно положение или сексуална ориентация.

Осигуряване на цялостно здравно обслужване

Достъпът до здравно обслужване е необходим, за да се гарантира подходящо качество на живот, не само да се облекчат настоящите страдания, но и да се осигури добро здравословно състояние в дългосрочен план. Неблагоприятното отношение на здравните специалисти и присъщата хетеронормативност в здравното обслужване може да възпре ЛГБТ лицата от достъп до медицинско обслужване. Това е особено тревожно, когато води до по-висока степен на заболяемост. Съществуват известни мерки, които могат да облекчат това състояние:

- Може да се предостави адекватно обучение и да се повиши осведомеността на здравните работници с цел да се подобри тяхната информираност по въпросите, свързани с ЛГБТ, и да се елиминират предразсъдъците. В тези обучения могат да вземат участие националните институции за човешки права и НПО на ЛГБТ и да предоставят информация на „настроените благосклонно към ЛГБТ“ лични лекари, болници и специалисти, както се прави в Швеция.
- Лекарите могат да бъдат насърчени да уверяват пациентите си в спазването на поверителност и толерантност. По-специално личните лекари следва да бъдат насърчени да събират и предоставят съответни публикации на ЛГБТ лица, търсещи допълнителна информация по въпроси, свързани с тяхната сексуална ориентация или полово самоопределяне.
- Следва да се предприемат мерки за подобряване на услугите за душевно здраве за ЛГБТ лица, като например обучение на персонал по въпроси, свързани с ЛГБТ.
- Националните здравни изследвания следва да включват акцент относно здравето на ЛГБТ лицата, за да спомогнат да се провери дали равният достъп до здравно обслужване е станал реалност.

IV: Заетост

Заетостта играе важна роля в живота на повечето възрастни. Заетостта често е не само основен източник на финансови приходи за дадено лице, но също така може да има значително социално измерение в случаите, когато колеги и работници в едно предприятие си взаимодействат на професионална и лична основа. Рамковата директива за заетостта забранява дискриминацията, основана на сексуална ориентация в контекста на заетостта и професионалното обучение, като защитава ЛГБ лицата. Транссексуалните лица, които възнамеряват да се подложат или които са се подложили на операция за смяна на пола, получават защита съгласно Директивите за равното третиране, които забраняват дискриминацията въз основа на пола.

A: Законодателство на ЕС

Въпреки че законодателството на ЕС не задължава държавите-членки да забранят дискриминацията, основана на сексуална ориентация извън контекста на заетостта, много правителства са взели решение да разширят тази защита, така че тя да обхваща всички или някои от областите, в обсега на Директивата за равенство между расите. В осем държави-членки (Белгия, България, Германия, Испания, Австрия, Румъния, Словения и Словакия) антидискриминационното законодателство, основано на сексуална ориентация, обхваща не само заетостта, но и всички допълнителни области, посочени в Директивата за равното третиране на расите. В десет държави-членки (Чешката република, Финландия, Унгария, Ирландия, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Швеция и Обединеното кралство) антидискриминационното законодателство е частично разширено, така че да обхваща други области извън заетостта. В девет държави-членки (Дания, Естония, Гърция, Франция, Италия, Кипър, Малта и Полша) антидискриминационният закон обхваща само областите, посочени в Директивата за равното третиране в областта на заетостта. Естония, Франция, Гърция и Полша в момента обсъждат разширяване на законодателството.

Елиминиране на йерархията на защита

Член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз забранява дискриминацията по широк спектър от признаци, в това число раса и етнос, възраст, увреждане, религиозни вярвания или сексуална ориентация. Той не посочва, че някои основания за дискриминация са по-важни от други. Понастоящем се обсъжда законодателство на ЕС, което да разшири защитата от дискриминацията, основана на сексуална ориентация, по отношение на достъпа до стоки и услуги подобно на Директивата за равното третиране на расите. Това е важно за елиминирането на йерархията на защита, която съществува в момента, и за създаване на равното третиране в по-голям мащаб.

Б: Защита на еднополовите двойки

Често даден работодател предоставя на служителя си определени облаги, като те може да включват съпруга/съпругата на служителя, ако служителят е семеен. Като примери за това би могло да се посочи „наследствена пенсия“ за вдовицата или вдовецата на починал служител или безплатен билет за съпруга или съпругата на служител, който работи за транспортна компания. Тъй като тези облаги са свързани със заетостта, забраната за дискриминация, основана на сексуална ориентация, ще обхваща и облагите за „брачния партньор“ на служителя. Към момента само три държави-членки позволяват на еднополови двойки да сключват брак (Нидерландия, Белгия и Испания). Законодателството на ЕС не налага задължение за разрешаване на еднополови бракове, но там, където това е позволено, тези облаги не могат да бъдат отказани на „брачния партньор“ въз основа на сексуалната му/й ориентация.

Въпреки че само три държави-членки позволяват еднополовите бракове, редица други държави разрешават еднополови регистрирани партньорства. Там, където бракът не е позволен за еднополовите двойки, регистрираното партньорство е единственият друг начин те да имат законно призната връзка. Такива регистрирани партньорства обикновено дават на всеки партньор определени права, подобни на тези при брак. Въпреки че партньорите в тази ситуация не са на практика „съпрузи“, Съдът на Европейските общности постановява, че там, където националното законодателство третира регистрираните партньорства и браковете еднакво, партньорите не трябва да бъдат третирани по различен начин от съпрузите. Целта на третирането на брака като привилегирован е да се насърчат двойките да вземат осъзнато решение за дългосрочно обвързване. Съдът реши, че в държавите, където еднополовият брак не е разрешен, не е справедливо регистрираните партньорства да бъдат третирани по различен начин, тъй като това е единствената налична възможност за демонстриране на това обвързване. Не всички държави-членки са приели регистрираните партньорства, така че този подход е все още несправедлив по отношение на двойките, които не могат да встъпят в регистрирано партньорство.

Равно третиране на двойки в дългосрочни стабилни връзки

Законодателството не трябва да прави разграничение между съпрузи и партньори в еднополови връзки в случаите, когато на еднополовите двойки не е позволено да сключват брак.

Когато дадена двойка сключи брак, тя получава определени права и задължения. Бракът има този специален правен статут, тъй като е базиран на определен вид обвързване: обещание за изграждане на дългосрочно партньорство между двама души, които решават да формализират своята връзка. Брачните двойки са третирани по различен начин от небрачните двойки, защото те са направили избор да встъпят в такова обвързване.

Еднополовите двойки може и да имат желание да направят същото обвързване, но в повечето държави-членки бракът е възможен само за хора от противоположни полове. Ако регистрираното партньорство е единствената алтернатива, не е справедливо те да бъдат третирани по различен начин от брачните двойки. Това на практика е дискриминация, основана на сексуална ориентация. Еднополова двойка, която не може да формализира своята дългосрочна стабилна връзка, трябва да получи същото третиране, когато държавата няма система на регистрирани партньорства. В тази ситуация не двойката е избрала да не се обвърже, а правителството не е предоставило начин за формализиране на такава връзка.

В: Органи за равно третиране

Националните органи за равно третиране насърчават равното третиране, провеждат проучвания относно дискриминацията и предлагат консултации на жертвите. Законодателството на ЕС задължава

държавите-членки да учредят органи за равно третиране само в областта на расовата и половата дискриминация. Директивата за равно третиране в областта на заетостта не изисква учредяването на тези органи във връзка с други форми на дискриминация, включително дискриминация, основана на сексуална ориентация. Въпреки това много държави-членки са излезли извън рамките на това, което се изисква от законодателството на ЕС във връзка с осигуряването на допълнителна защита за ЛБГТ лица.

Осемнадесет държави-членки (Австрия, Белгия, България, Кипър, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Ирландия, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Румъния, Словакия, Словения, Швеция и Обединеното кралство) вече са създали един общ орган за равно третиране, който се занимават с всички форми на дискриминация. По-рано в Швеция имаше специфична омбудсманска организация (НомО), която разглеждаше дискриминацията, основана на сексуална ориентация, и тя се оказва много успешна за спечелване на доверието на жертвите на хомофобията. Дания също има орган за равно третиране, който работи в областта на дискриминацията, основана на сексуална ориентация, но в момента се преориентира към учредяването на един общ орган за равно третиране, който да се занимава с всички форми на дискриминация. Осем държави-членки (Чешката република, Естония, Финландия, Италия, Малта, Полша, Португалия и Испания) към момента нямат орган за равно третиране, който да се занимава с дискриминацията, основана на сексуална ориентация.

Осигуряване на равнопоставеност за всички

Събирането на данни, повишаването на осведомеността и предлагането на консултации на жертвите са важни инструменти при елиминирането на всички форми на неравнопоставеност. За да се гарантира, че всички уязвими групи са еднакво добре защитени, органите за равно третиране трябва да имат съответните правомощия и достатъчно ресурси, за да се справят с всички форми на дискриминация, забранени от законодателството на ЕС.

Г: Широкото разпространение на дискриминацията

Въпреки съществуването на законодателство, което забранява дискриминацията, основана на сексуална ориентация на работното място, дискриминацията все още представлява проблем. Това не е лесно да бъде установено на базата на наличните статистически данни. Само десет държави-членки в действителност водят архив с информацията относно направени оплаквания за прояви на дискриминация, основана на сексуална ориентация, и данните за 2007 г. показват, че техният брой е изключително нисък. В три от тези държави е заведен само един иск (Чешката република, Кипър, Естония) и само две държави са регистрирали над двадесет оплаквания (Австрия: 45; Швеция: 62).

Проучванията, проведени в много държави-членки обаче показват, че в случаите, когато хората са открити за своята сексуална ориентация или полово самоопределяне на работното място, те са подложени на тормоз от страна на колеги и изключване от социални дейности, а отношението към тях от страна на работодателите във връзка с повишения, обучения или молби за отпуски е по-неблагоприятно. Особено транссексуалните лица изпитват още по-големи трудности. Като резултат ЛБГТ лицата нямат желание „да се разкриват“ на работното място, а тези, които го правят и са подложени на дискриминация, не желаят да подават оплаквания поради страх от отрицателни последици. Друга причина за малкия брой оплаквания е липсата на осведоменост относно антидискриминационното законодателство, както бе установено в доклад на Евробарометър от 2007 г., в който 45% от респондентите са посочили, че смятат, че няма закони, забраняващи дискриминацията, основана на сексуална ориентация при наемането на работа.

Как да се направи антидискриминационното законодателство действащо

За да се възползват от закрилата на закона, ЛГБТ лицата трябва да познават своите права. Институциите на ЕС, националните и местните органи на управление и гражданското общество, всички те, трябва да изпълнят своята роля за повишаване на осведомеността относно съществуването на тези права по същия начин както при повишаването на осведомеността, която е насочена към промяна на враждебното обществено отношение (обсъдено по-горе). Това ще спомогне да се разбере колко често и в какъв контекст в действителност се проявява дискриминация. В същото време правителствата трябва да започнат да документират тези данни и да ги предоставят на политици и заинтересовани страни, включително организации на ЛГБТ.

Друг фактор, който оказва влияние върху упражняване на правата, е страхът от отрицателни последствия или някакъв вид репресивни мерки, особено ако чрез отправянето на оплакване лицето също разкрива за първи път публично своята сексуална ориентация или полово самоопределяне. За да се предотврати това и за да се създаде атмосфера, в която е по-малко вероятно да се прояви дискриминация, работодателите могат да обмислят няколко стъпки. Възможно е да се взимат идеи от програмата за многообразие „Diversity Champions“, която включва:

- обучение в областта на многообразието;
- приемане на харти на многообразието, които очертават ясна политика на нулева толерантност към дискриминацията, основана на сексуална ориентация;
- определяне на член от управленския състав, който да отговаря на въпроси, свързани с ЛГБТ, повдигнати от колеги.

V: Спорт

Хората се събират да се наслаждават на спорта като колективна развлекателна дейност, като преки участници или като зрители. За представителите на широката общественост значителна част от социалния им живот може да се върти около спорта и, особено около футбола в много европейски държави. За атлетите спортът може да бъде не само средство за развлечение или социална дейност, но също така и източник на доходи и начин за препитание.

Не съществуват много проучвания за хомофобията в спорта, а повечето налична информация се отнася до футбола. Ясно е, че хомофобията се среща както сред фенове, така и сред играчите, и то не само сред определени групи (като например неонацистки настроени хулигани), но във футболната култура като цяло. По-конкретно противоположните страни често използват хомофобен език, за да обиждат, сплашват и осмиват играчи, поддръжници и съдии. Установено е също така, че спортистите като цяло нямат желание да бъдат откровени за своята сексуалност в спорта, отчасти поради реакцията на фенове и отчасти поради реакцията на колеги, треньори и потенциални спонсори. Враждебността е стигнала до такова ниво, че в някои случаи ЛГБТ лица учредяват алтернативни спортни асоциации като например Европейския спортен шампионат на гейовете и лесбийките (Евроигри), Гей игрите и World Outgames.

Борба срещу хомофобията в спорта

Необходимо е да бъдат събрани още данни, за да се оцени степента и естеството на хомофобията в спорта и за да се разработят подходящи политики. Целта на политиките в тази област трябва да бъде създаването на атмосфера на толерантност, където спортистите и треньорите да могат да бъдат откровени за своята сексуална ориентация или полово самоопределяне без страх от отрицателни последици. Въз основа на направените проучвания могат да бъдат предложени няколко мерки, които да помогнат в борбата срещу хомофобията в спорта:

- спортните клубове, асоциациите на поддръжниците и спортните федерации могат да бъдат поощрявани да провеждат кампании, които да насърчават нулева толерантност към хомофобски настроено подбуждане към омраза или към престъпления от омраза подобно на тези, свързани с расизма в спорта. Това би могло да включва въвеждане в спортните клубове на политики срещу тормоза. Пример за това може да бъде видян в декларацията и кампанията срещу дискриминацията, основана на сексуална ориентация, на Немската футболна конфедерация и в сътрудничеството между отбора на Paris Saint Germain и Paris Foot Gay във Франция.
- заедно с организации на ЛГБТ могат да бъдат разработени програми за обучение в областта на многообразието, предназначени за тези, които заемат влиятелни постове или лидерски позиции в спортните структури като например треньори, съдии, управители и дисциплинарни органи, както се прави в Швеция.
- спортните организации и институции биха могли да въведат правила, поясняващи, че сексуалната ориентация или половото самоопределяне не са фактор при определянето на критериите за приемане в даден отбор, за назначаване на треньорска длъжност или за връчването на награди.

VI: Множествена дискриминация

Сексуалната ориентация или половото самоопределяне е само едно измерение на личността. Тя се определя от множество различни характеристики, независимо дали са физически или психични. Понякога човек може да притежава повече от една характеристика, поставяща го в неизгодна позиция спрямо мнозинството от населението, като например неговата възраст, раса, пол, сексуална ориентация, (не)способност. Това има две последствия: отегнява страданията на съответния човек; усложнява възможните решения за компенсиране на изпитваните трудности.

Например трудностите, изпитвани от гей с увреждания, могат да бъдат твърде различни от тези на възрастна лесбийка. И в двата случая тези лица може да са изложени на дискриминация, основана на предразсъдък по отношение не само на тяхната сексуална ориентация, но също така и на тяхното увреждане или възраст. Проучванията показват например, че ЛГБТ лицата с увреждания могат да бъдат подложени на „стерилизация“, освен всичко, и от болногледачи и членове на самата ЛГБТ общност. Освен това недостъпните места за срещи и барове за ЛГБТ лица създават физически пречки за такива лица с увреждания, опитващи се да участват в живота на ЛГБТ общността. Някои ЛГБТ лица в здравни заведения и домове за възрастни са изложени на социална изолация и стереотипно отношение от персонала и останалите резиденти.

Множествената дискриминация се отнася за случаите, когато дадено лице е дискриминирано въз основа на повече от един признак едновременно.

Дискриминацията може да дойде от мнозинството от населението, но също така и от лица, които споделят една от характеристиките на съответната личност. Така гей може да бъде дискриминиран от мнозинството от населението за това, че е гей. Но той може да бъде дискриминиран и от други ЛГБТ лица поради увреждане или поради своите религиозни вярвания или етнос. По същия начин мюсюлманин, може да бъде подложен на дискриминация от немюсюлмани, но също така и от други мюсюлмани например поради своята сексуална ориентация или увреждане. Това явление може да бъде описано като „малцинство сред малцинството“.

„Малцинство сред малцинството“ се отнася за случаите, когато лица, които принадлежат към определена група (например мюсюлмани), са дискриминирани от представители на тази група поради други свои характеристики (например сексуална ориентация).

Съществуването на множествена дискриминация в контекста на малцинство сред малцинството може да има по-сериозни последствия, ако човек потърси тази „общност“ за подкрепа. Това може да е особено трудно, когато дадено лице принадлежи на малцинство, определено на етнически, расов или религиозен признак, където може да има силни културни, приятелски и семейни връзки.

Трудности възникват при предлагане на помощ и правни средства за защита на жертвите на множествена дискриминация, тъй като НПО обикновено разглеждат единични въпроси или разделят своята работа относно дискриминацията на отделни области. По същия начин националните органи за равно третиране обикновено са разделени съгласно различните области на дискриминация и работят по тях поотделно. В резултат на това може да се окаже, че НПО не са в силна позиция да съветват или подкрепят жертвите на множествена дискриминация, понеже не са в състояние да се справят с

разнообразието от ситуации, които могат да съществуват. Също така не е необичайно за националните органи за равно третиране да категоризират оплакванията, които получават, според една причина и да разглеждат съдебните случаи само на тази основа. Това прави случаите по-прости за доказване и по-лесни за спечелване, но означава, че част от проблема е игнориран.

Изследването на множествената дискриминация като явление е в своите начални стадии. Нашето разбиране и познание е ограничено и повечето държави-членки имат приети малко мерки или политики за решаване на проблемите, до които тя води.

Зачитане на многообразието

Множествената дискриминация като явление подчертава, че случаите на дискриминация не са идентични при различните хора. обстоятелствата около всяко лице оказват влияние върху естеството и ефекта на дискриминация, на която то е подложено, и подкрепата, оказвана на жертвите, трябва да отразява това. За да се подобри тази ситуация, трябва да бъдат обмислени няколко мерки:

- Необходимо е допълнително проучване, за да се подобрят нашите познания и разбирания за множествената дискриминация, за да може да бъдат разработени политики и практики, които позволяват консултациите и подкрепата за жертвите да бъдат съобразени с техните обстоятелства.
- Дейности по повишаване на информираността, които да акцентират върху това, че ЛГБТ лица могат да бъдат подложени на множествена дискриминация, биха могли да бъдат насърчавани сред националните органи и организациите на гражданското общество.
- ЕС, органите на централното управление, националните институции по правата на човека или органите на местното управление биха могли да подкрепят създаването на НПО, които да се занимават с множество основания за дискриминация или с координацията между съществуващите НПО, както беше направено в Нидерландия.
- Държавите-членки, които имат различни национални органи за равно третиране за различните основания за дискриминация, могат да разработят стратегии за ефективното и уместното разглеждане на оплаквания, които включват множество основания.

VII: Миграция и еднополови партньори

Лице, което желае да се премести в държава-членка на ЕС от друга държава-членка или от държава извън ЕС, често има правото да вземе своя брачен партньор със себе си. Еднополовите двойки обаче невинаги се ползват с това право, дори когато са встъпили в регистрирано партньорство или брак. Това е така, защото този въпрос попада под юрисдикцията на всяка държава-членка на ЕС (а не на ЕС), която решава дали да позволи или да признае еднополовите бракове или партньорства. Въпреки, че законодателството на ЕС не задължава държавите-членки да разрешат или да признаят еднополовите партньорства или бракове, тя задължава държавите-членки да третират еднополовите двойки наравно с хетеросексуалните двойки, когато прилагат законодателството на ЕС (включително законодателството, свързано със свободното движение, миграцията и търсенето на убежище). Правата на еднополовите двойки зависят от това как законодателството на ЕС категоризира всяко лице. Законодателството на ЕС разделя лицата на три категории: граждани на ЕС, които се преместват в държава-членка на ЕС, граждани на трети страни и тези, които търсят международна закрила.

A: Свободно движение на граждани на ЕС

Директивата за свободното движение позволява на гражданите на ЕС, при определени условия, да се движат и пребивават в рамките на ЕС и им дава правото да бъдат придружавани от техните брачни партньори. Ако приемащата държава третира регистрираните партньорства като еквивалентни на брака, тогава регистрираните партньори също ще бъдат третирани като „съпрузи“. Всеки гражданин има правото да пребивава в друга държава-членка до три месеца. Ако даден гражданин желае да остане за по-дълъг период, то той трябва да попада в определена категория: работник, студент или самоиздържащо се лице. Гражданинът има право да вземе със себе си своя брачен партньор и да пребивава с него в приемащата държава-членка, дори ако брачният партньор не попада в една от горепосочените категории. Ако обаче приемащата държава-членка не признава еднополовите бракове или партньорствата, тогава лицето има право да придружи своя партньор само, ако самото то попада в една от тези категории. Ако гражданин и неговият партньор, който е от същия пол, желаят да пребивават в друга държава-членка на ЕС, може да се окажат в една от следните три ситуации:

Първо, ако двойката има сключен брак в родната си държава и приемащата държава признава валидността на еднополовите бракове, тогава лицето има право, съгласно Директивата за свободното движение, да придружи своя партньор в качеството си на съпруг/съпруга. Понастоящем Белгия, Нидерландия, Испания и Швеция дават право на еднополовите двойки да сключат законен брак. Най-малко 11 държави-членки (Естония, Гърция, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Словакия, Словения) обаче не признават валидността на еднополовите бракове. В тези държави съпрузите от един пол вероятно няма да бъдат признати като „съпрузи“ за целите на Директивата за свободното движение.

Второ, ако двойката е встъпила в регистрирано партньорство в своята родна държава, тогава съответното лице може да придружи своя партньор в приемащата държава все едно са „съпрузи“. Това обаче зависи от начина, по който приемащата държава третира регистрираните партньори:

Съгласно Директивата за свободното движение, ако националното законодателство на приемащата държава третира регистрираните партньорства като равностойни на брака, съответното лице има правото да придружи своя партньор все едно са „съпрузи“. Шест държави-членки позволяват на регистрираните партньорства да имат права, равностойни на брака, (Чешката република, Дания, Финландия, Унгария, Румъния, Обединеното кралство).

Ако приемащата държава не третира регистрираните партньорства като равностилни на брака, тогава двойката попада под правилата относно нерегистрираните („de facto“) партньори в „дълготрайна връзка“. Законодателството на ЕС не задължава държавите-членки да разрешат или да признаят регистрираните партньорства.

Трето, ако приемащата държава не признава еднополовите бракове или партньорства, или ако двойката просто не е формализирала своята връзка, тогава тя попада под правилата относно нерегистрираните партньорства. Нерегистрираните партньори нямат същото право, което е дадено на съпруга/съпругата да се присъедини към своя партньор. Вместо това Директивата за свободното движение задължава държавите-членки да „улеснят влизането и пребиваването“ на нерегистрираните партньори, които са в „дългосрочна връзка“. Това важи със същата сила за еднополовите и за хетеросексуалните двойки. Правилото не е толкова ясно както конкретното право, дадено на „съпруга/съпругата“ да придружи своя брачен партньор, и неясната формулировка позволява различна интерпретация. Освен това тези двойки трябва да представят доказателства, че връзката им е „дълготрайна“.

Б: Граждани на трети страни

Директивата за събиране на семейства се прилага, когато и двамата партньори са граждани на трети страни (не са граждани на държава-членка на ЕС). Директивата за събиране на семейства позволява на съпрузи, които са граждани на трети страни, да се събират с граждани на трети страни, които пребивават законно на територията на дадена държава-членка. Държавите-членки обаче нямат изричното задължение да разширят това право така, че то да обхваща и еднополовите регистрирани (или нерегистрирани) партньорства.

В: Лица, търсеци международна закрила

Директивата за признаването и правното положение определя условията, при които държавите-членки трябва да предлагат убежище или международна закрила на граждани на трети страни. Тези, които са застрашени от преследване в тяхната родина (включително поради сексуалната им ориентация), могат да се възползват от такава закрила. Държавите-членки са свободни да избират дали да позволят на партньор от еднополова двойка да се присъедини към своя партньор, на когото е предложена закрила. Девет държави-членки позволяват това при определени условия (Белгия, Чешката република, Дания, Германия, Финландия, Люксембург, Нидерландия, Испания, Обединеното кралство). Това не е позволено в 14 държави-членки, а в други 4 ситуацията е неясна.

Равно право на събиране на семейства

Правото на семеен живот, което включва правото на събиране на семейства и правото човек да не бъде подлаган на дискриминация, основана на сексуална ориентация, са гарантирани в Европейското законодателство за правата на човека, включително Хартата за основните права на Европейския съюз. В светлината на това ЕС трябва да обмисли разясняване на действащото законодателство с цел да се гарантира, че еднополовите двойки получават еднакво третиране в областта на миграцията и свободното движение.

VIII: Лица, търсещи убежище

Законодателството на ЕС (чрез Директивата за признаването и правното положение) определя кой може да се счита за бежанец и на кого може да бъде дадено убежище в дадена държава-членка. Дадено лице може да търси убежище, когато е преследвано поради своята принадлежност към определена „социална група“. Съгласно законодателството „определена социална група“ може да включва ЛГБТ лицата. Това обаче не означава непременно, че всяко ЛГБТ лице има правото да дойде в ЕС и да иска убежище. Има много трудности при реалното отправяне или доказване на иск.

Първо, в седем държави-членки (Естония, Гърция, Латвия, Малта, Португалия, Испания и Обединеното кралство) законодателството не включва изрично ЛГБТ лицата като „определена социална група“. Това не означава, че за тях е невъзможно да искат убежище, но кандидатстването за убежище може да е по-трудно, ако дадено лице трябва да доказва, че бидейки ЛГБТ означава, че то е част от „определена социална група“.

Второ, националното законодателство изисква доказателства, че в действителност е налице преследване. Например някои държави-членки считат, че ако хомосексуалността е незаконна в държавата на лицето, което търси убежище, това е достатъчно основание само по себе си да се приеме за „преследване“. В някои държави обаче е необходимо да се докаже не само, че хомосексуалността е престъпление, но и че тя носи сериозно наказание. Освен това някои държави-членки изискват лицето, което търси убежище, да покаже, че рискът от преследване е реален, като докаже, че е разкрило своята сексуална ориентация или полово самоопределяне. В тази ситуация лице, което е запазило това в тайна (или „се е прикривало“), няма да се счита застрашено от преследване и ще се очаква то да се върне в своята родина и да продължи да „се прикрива“. В някои държави-членки се водят списъци на „безопасни държави на произход“, които могат да включват държави, определящи хомосексуалността като престъпление. Когато дадено лице, което търси убежище, идва от такава „безопасна“ държава, неговата молба обикновено се разглежда набързо и има ограничени възможности да защити своя случай. Накрая, дадено лице, което търси убежище, не се счита, че е застрашено от „преследване“, ако заплахата не идва от правителството. Така, ако дадено лице е заплашвано от своето семейство, приятели или местната общност, вероятно няма да получи убежище.

Трето, доказателството, което националните органи изискват от лицето, търсещо убежище, с което да демонстрира, че наистина е хомосексуално, бисексуално или транссексуално може да е свързано с емоционално болезнен и стресиращ процес. Има сведения, че националните органи могат да отхвърлят молби, в случаите, когато лицето е женено/омъжено или е разкрило своята сексуална ориентация едва по-късно, по време на съдебните процедури. Те обаче не вземат предвид, че темата може да е табу в културата на лицето. В някои държави-членки се съобщава за случаи на открита дискриминация. Например твърди се, че някои национални органи тестват физическата реакция към еротични материали („фалометрично тестване“) на лицата, търсещи убежище, които твърдят, че са гейове, което определено е унижително третиране и противоречи на правото за неприкосновеност на личния живот. Съобщава се също така, че някои органи изискват психиатрични тестове или подлагат лицата на унижителен и интензивен разпит, при който те твърдят, че са били подложени на сексуално насилие. Има сведения, че някои органи прилагат също стереотипи при определянето на това дали дадено лице казва истината и, по-конкретно, дали то „прилича“ на гей, поради особености като дълга коса или обици.

Накрая ЛГБТ лица, които търсят убежище, често са подложени на социална изолация в централните за предварително настаняване. Това отчасти е така, защото те избягват да общуват с хора от същия произход, защото така рискуват да разкрият своята сексуална ориентация или полово самоопределяне. Докладвани са случаи на физическо и словесно насилие, когато другите обитатели в централите за предварително настаняване разберат, че има ЛГБТ лица. Разделянето на половете може също да е проблемно и за транссексуалните лица.

Подобряване на процеса на търсене на убежище

Искането на убежище може само по себе си да бъде стресиращ и труден процес. За да се гарантира, че ЛГБТ лицата, които се опитват да избегнат преследване, се третират справедливо и няма да бъдат подлагани на допълнително страдание или унижение, могат да бъдат предприети редица мерки:

- в националното законодателство трябва изрично да бъде признато, че преследване въз основа на сексуална ориентация или полово самоопределяне е валидно основание за даване на убежище.
- изискванията за представяне на доказателства за сексуалната ориентация или половото самоопределяне, или на доказателства за преследване трябва да вземат предвид трудностите, пред които са изправени ЛГБТ лицата в техните родни държави, като например социалния натиск да се оженят/омъжат. Самото съществуване на наказателен закон, забраняващ хомосексуалността, следва да се счита като достатъчен риск от преследване за тези, които търсят убежище.
- при разглеждането на молби националните органи трябва да гарантират отсъствие на дискриминация и пълно зачитане на достойнството на тези, които търсят убежище. Длъжностните лица, които работят с ЛГБТ имигранти и с тези, които търсят убежище, следва да бъдат подходящо обучени как да подхождат към въпроси, считани за табу, по тактичен начин и да бъдат запознати с проблемите, които ЛГБТ лицата могат да срещат в родните си държави.
- специално внимание трябва да се обърне на нуждите на ЛГБТ лицата, намиращи се в центровете за временно настаняване, и особено на тяхното физическо и емоционално благосъстояние. Би могло да се предоставя информация относно наличните услуги за психологическа помощ или възможността за алтернативно настаняване, както е в Швеция.

IX: Свобода на събиранията

ЛГБТ лицата упражняват правото си на свобода на събиранията в борбата си срещу хомофобията и кампаниите в защита на правата на ЛГБТ лицата, особено по време на паради на гордостта или други подобни събирания и прояви. През последните години забрани или административни препятствия създават проблеми за организирането на законни, мирни демонстрации на ЛГБТ лица в редица държави като Естония, Латвия, Литва, Полша, Румъния и България, въпреки че, с изключение на Литва, неправителствените организации на ЛГБТ са успели впоследствие да осъществят проявите в тези държави-членки.

Свобода на събирания: това е правото на хората да се събират заедно на дадено физическо място. Това може да бъде в затворено помещение като среща в градския съвет или на открито като парад или демонстрация. Правото на свобода на събиранията може да бъде ограничено от правителството само, за да се защитят правата на други лица включително и с цел обществена безопасност (например ако има риск от насилие) или обществен морал (например прояви на порнография).

Свобода на изразяване: това право трябва да бъде разглеждано заедно с правото на свобода на събиранията. Често, когато хората се събират, то е с цел да предадат определено послание и да изразят себе си. Свободата на изразяване може да бъде ограничена от властите с оглед на обществения интерес. Тя обаче не може да бъде ограничавана просто, защото изразените идеи може да шокират или да обидят хората. Това е така, защото в едно демократично общество трябва да има толерантност към различните възгледи и мнения, включително изказвания, свързани със сексуалната ориентация или половото самоопределяне, които някои хора могат да сметнат за обидни поради причини, свързани с религията или морала.

В някои държави-членки административните органи не могат или не искат да осигурят безопасността на участниците в ЛГБТ демонстрации срещу нападения на контрадемонстранти. През последните пет години нападения от този вид е имало в България, Чешката република, Естония, Унгария, Италия, Латвия, Полша, Румъния и Швеция. Подобни инциденти са били често съпътствани с хомофобски публични изявления или подбуждане към омраза. Освен това в тези и в други шест държави-членки (България, Чешката република, Кипър, Унгария, Италия и Малта) призивите за повече права на ЛГБТ лицата са неизменно посрещани с негативни реакции от някои политици и представители на религиозни институции или групи. В някои държави-членки неправителствените организации на ЛГБТ лица са имали проблеми и с наемането на помещения за политически или културни дейности, а организатори на публични дебати за ЛГБТ са се натъкнали на проблеми при получаване на достъп до места за културни или политически събирания. Както обаче беше отбелязано по-горе в други държави-членки организации на ЛГБТ са празнували прояви на гордостта с участието и подкрепата на политически фигури и религиозни организации.

Правото на свободата на събирания е заложено в Европейската конвенция за правата на човека и Хартата за основните права на Европейския съюз и е тясно свързано с правото на свобода на изразяване. Съгласно европейското законодателство за правата на човека свободата на събирания (заедно с правото на свобода на изразяване) може да бъде ограничена. Например допустимо е националните органи да искат от организаторите на даден парад да внесат предварително предизвестие за определено мероприятие, за да могат да бъдат взети мерки за осигуряване на обществената безопасност. Въпреки това ограниченията в правото на свободата на събиране не трябва

да бъдат неоснователни. Не е допустимо дадено мероприятие на ЛГБТ да бъде забранено, само защото се счита, че неговото послание е обидно за обществения морал. В същото време не трябва да се забравя, че други групи имат право да отправят свои собствени послания и това е част от правото на свободата на изразяване. Макар и да е допустимо мирните контрадемонстрации да насърчават „святостта на брака“ или на „традиционното семейство“, то контрадемонстрации, които подбуждат към насилие или омраза, може да бъдат забранени. Правителството има задължение да взема разумни мерки, за да защити тези, които упражняват правото на свобода на събирания, в случаите, когато контрадемонстрации нарушават това право, когато например насаждат страх от физическо насилие.

Насърчаване на свободата на събирания

Местата за срещи са важни за ЛГБТ лицата, за да могат те да обменят опит и да изграждат мрежи, да се социализират или да планират дейности. Също така обществените мероприятия, като паради на гордостта, могат да бъдат ценен начин за повишаване на информираността относно въпроси, свързани с ЛГБТ, сред обществеността като цяло, както и за изграждане на чувство за солидарност сред ЛГБТ лицата. Има няколко стъпки, които могат да бъдат предприети за насърчаване на правото на свобода на събирания и свобода на изразяване:

- правителствата, особено местните и регионалните власти, биха могли да помогнат на ЛГБТ организации в техните усилия за организиране на мероприятия като им окажат финансова или логистична подкрепа, включително като им предоставят обществени помещения за срещи. Тясното сътрудничество с ЛГБТ организации може да допринесе за гладкото и безопасно провеждане на мероприятията.
- националните органи трябва да се погрижат свободата на събирания да не бъде ограничавана без основание и трябва да спазват Европейското законодателство за правата на човека. Трябва да бъдат взети и мерки за гарантиране безопасността на участниците, а случаите на насилие и подбуждане към омраза трябва да бъдат съответно разследвани.

Х: Транссексуални лица

Транссексуалните лица са изложени на трансфобия и дискриминация, основана на половото им самоопределяне, а не непременно на тяхната сексуална ориентация. Транссексуалните лица могат да бъдат хетеросексуални, хомосексуални или бисексуални. Терминът обаче се отнася за начина, по който дадено лице изразява и чувства своя пол, а не за това дали има влечение към противоположния пол или не. Въпросът може да се усложни и от факта, че някои транссексуални лица сменят физически (чрез операция или хормони) пола, който им е даден по рождение. Както е отбелязано по-горе, транссексуалните лица страдат от дискриминация често в по-голяма степен от лесбийките, гейовете и бисексуалните лица, особено в областта на заетостта и здравеопазването. Проучванията показват, че транссексуалните лица са изложени на по-отрицателно отношение от ЛГБ лицата. Те са особено засегнати от подбуждания към омраза и престъпления от омраза, а докладите за фатални нападения не са редки.

Какво е „транссексуалност“?

Полът, който ни се дава по рождение (мъжки или женски) се базира на нашите физически черти. Това обаче може да не съвпада с нашето полово самоопределяне, т.е. начина, по който ние се чувстваме и мислим за нашия пол. Транссексуално лице е лице, което има и/или изразява своето полово самоопределяне по начин, различен от пола, който има по рождение.

Дадено транссексуално лице може да избере да изрази своята полово самоопределяне по различни начини. За по-дълготрайни физически промени, то може да избере операция или лечение с хормони. Това може да отнеме няколко години и невинаги води до пълна трансформация на пола („смяна на пола“). Половото самоопределяне може да бъде изразено също и чрез облеклото и козметиката (известно като „кросдресинг“ или „травестизъм“).

Антидискриминационното законодателство на ЕС забранява дискриминацията, основана на пола, на работното място. Съдът на Европейските общности е постановил, че транссексуално лице, което е било дискриминирано, може да бъде защитено чрез забраната за дискриминация, основана на пола, ако то е сменило напълно или е в процес на смяна на своя пол. Въпреки това остават три значителни проблема.

Първо, в националното законодателство често е неясно как то защитава (ако въобще го прави) транссексуалните лица. Държавите-членки приемат различни подходи. В 13 държави-членки (Белгия, Дания, Франция, Ирландия, Италия, Латвия, Нидерландия, Австрия, Полша, Словакия, Финландия, Швеция и Обединеното кралство) това се третира като форма на дискриминация, основана на пола. Обикновено транссексуалните лица не са ясно защитени като категория. Вместо това е практика на националните съдилища да ги включват в групата на дискриминацията, основана на пола. В 11 държави-членки (България, Кипър, Чешката република, Естония, Гърция, Литва, Люксембург, Малта, Португалия, Румъния, Словения) дискриминацията на транссексуалните лица не се счита нито за дискриминация, основана на пола, нито за дискриминация, основана на сексуалната ориентация. Не е сигурно дали транссексуалните лица са защитени (ако въобще са) срещу дискриминация. В 2 държави-членки (Германия, Испания) този вид дискриминация се разглежда като дискриминация срещу сексуалната ориентация. В една държава-членка (Унгария) половото самоопределяне като конкретно основание за дискриминация включва транссексуалните лица.

Второ, законодателството на ЕС не посочва ясно, че транссексуалните лица са защитени срещу дискриминация. Въпреки че Съдът на Европейските общности ясно е определил, че тези, които са се подложили или се подлагат на полово трансформация (известна също като „смяна на пола“), са защитени от законодателството относно дискриминацията, основана на пола, все още не е ясно дали са защитени другите видове транссексуални лица (като кросдресъри или травестити).

Трето, транссексуалните лица (тези които се подлагат на смяна на пола) изпитват значителни трудности в някои държави-членки, когато искат да получат достъп до хирургия и искат тази смяна на пола да бъде официално призната. Съгласно Европейското законодателство относно правата на човека правителствата трябва да позволят на лица да се подлагат на операция за смяна на пола и трябва законно да признаят променения пол. Това включва правото да се сключи брак с лице от противоположния пол (лице, което наскоро си е сменило пола). Но въпреки това остават редица проблеми. Повечето държави-членки налагат за такива операции строги условия, които могат да включват психологическа помощ и предварително разрешение. В Чешката република например за тези операции се изисква одобрението на петчленна комисия, включваща двама лекари и един юрист. Четири държави-членки (Ирландия, Люксембург, Латвия и Малта) все още не признават законно сменения пол и правото на такива лица да сключват брак. Девет държави-членки налагат строги условия на лице, желаещо да смени своето фамилно име, като например изискването на медицински доказателства. Когато става въпрос за достъп до лечение, проучванията показват, че на над 80 % от транссексуалните лица в ЕС е отказано държавно финансиране за хирургичната интервенция и над повече от половината са докладвали, че са финансирали своето собствено лечение. Освен това много здравни специалисти или не желаят да предлагат такова лечение, или им липсват съответните знания, за да го направят.

Ангажиране с проблемите, свързани с „половото самоопределяне“

Транссексуалните лица срещат същия тип предизвикателства като ЛГБ лицата макар и често в по-голяма степен. Няколко подобрения биха могли да се направят в тази ситуация:

- На общо ниво информираността във връзка с „половото самоопределяне“ трябва да бъде повишена, особено с оглед по-голямото разбиране на естеството на пола за справяне с предразсъдъците. При разработването на стратегии за борба с дискриминацията срещу ЛГБТ лица като цяло и за отчитане на по-високите нива на дискриминация, както и на разликата между полово самоопределяне и сексуална ориентация, трябва да се обърне специално внимание на предизвикателствата, пред които са изправени транссексуалните лица.
- Диалогът между законодатели, съдебни органи, националните органи за равно третиране и националните институции за правата на човека би могъл да улесни уточняването на основанията, в които попада дискриминацията срещу транссексуалните лица на национално ниво.
- Антидискриминационното законодателство на ЕС би могло да бъде изменено, така че да забранява изрично дискриминацията, основана на полово самоопределяне. Би могло също така ясно да бъде посочено, че то защитава всички онези, които изразяват половото си самоопределяне, различно от даденото им по рождение, като например кросдресъри и травестити, а не само онези, които са се подложили или ще се подложат на операция за смяна на пола.
- Правителствата трябва да изпълняват своите задължения съгласно Европейското законодателство за правата на човека и да осигурят пълното законно признаване на смяната на пола, включително смяната на личното име, социалния осигурителен номер и други възможни индикатори на пола.

XI: Заключение

Има доказателства, че дискриминация срещу ЛГБТ лица съществува в Европейския съюз във всички области на социалния живот.

Враждебното обществено отношение към ЛГБТ лица остава и е по-ясно изразено по отношение на чувствителни въпроси като еднополовия брак и осиновяването.

Въпреки че има няколко насърчителни примера, представянето на ЛГБТ в медиите е все още ограничено. В най-лошия случай това е обидно и провокативно, а в най-добрия — стереотипно.

Въпреки няколко примера за подкрепа все по-често се наблюдава как политически личности и религиозни институции заемат позиция на нетолерантност към ЛГБТ лицата.

ЛГБТ лицата са подложени на словесно и физическо насилие. Хомофобската и трансфобската умисъл не е утежняващ фактор в законодателството на много държави-членки и престъпленията от омраза остават недокладвани.

Дискриминацията срещу ЛГБТ е често срещана в образователната система, в здравните услуги и в спорта. Много училища нямат стратегии или политики за справяне с хомофобията. ЛГБТ лицата са подложени на враждебно отношение от здравни специалисти и често не се считат за „близки родственици“ на хоспитализираните си партньори; хомофобията е често срещана в спортните клубове и организации на поддръжници, като тя принуждава спортистите да прикриват своята сексуална ориентация.

Въпреки ясното законодателство, забраняващо дискриминацията, основана на сексуална ориентация на работното място, тя остава често срещана, като кара много ЛГБТ лица да „се прикриват“. Случаите на дискриминация остават недокладвани на националните органи за равно третиране.

Множествената дискриминация води до различни преживявания на дискриминация сред ЛГБТ лицата. НПО и националните органи за равно третиране често нямат стратегии за борбата с това.

Законодателството на ЕС относно свободното движение на хора, гражданите от трети страни и лицата, търсещи убежище, не гарантира същите права на събиране на семейства на хомосексуални двойки, както при хетеросексуалните двойки.

Лицата, търсещи убежище, които са преследвани поради тяхната сексуална ориентация или полово самоопределяне, често трябва да отговорят на трудни изисквания, за да докажат своята сексуална ориентация или полово самоопределяне, или че са застрашени от преследване.

ЛГБТ лицата могат да срещнат трудности при пълното упражняване на тяхното право на свобода на събирания и свобода на изразяване, тъй като мероприятия като шествия на гордостта може да бъдат забранени поради насилствени контрадемонстрации.

Транссексуалните лица имат подобни (въпреки че обикновено по-лоши) преживявания на дискриминация в сравнение с ЛГБ лицата. Дискриминацията е по-силно изразена в областите на достъп до здравеопазване и престъпления от омраза.

Има сериозен недостиг на количествени и качествени данни относно преживяванията на дискриминация на ЛГБТ лица. В много държави-членки и на европейско ниво липсват академично проучване, неофициални данни на НПО и официална държавна статистика. Тази информация е важна, за да се разбере обхватът и естеството на проблемите, с които се сблъскват ЛГБТ лицата, и за да се разработят информирани и ефективни политики.

Европейски съюз Агенция за основните права (FRA)

Хомофобия и дискриминация, основани на сексуалната ориентация и половото самоопределяне в държавите-членки на ЕС – Обобщителен доклад

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз

2010 г. — 33 стр. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-9192-312-0

doi:10.2811/51249

© Европейски съюз Агенция за основните права, 2009

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Голяма част от информацията на Агенцията на Европейския съюз за основните права е публикувана в интернет. Достъпът до нея е чрез уебсайта на FRA (<http://fra.europa.eu>).

Ограничаване на отговорността:

При възникване на въпроси във връзка с настоящия превод направете справка с английския текст, който е оригиналният и официален текст на документа.

Как да се сдобием с публикациите на ес?

Безплатни публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- от представителствата или делегациите на Европейския съюз.
Можете да получите координатите им, като посетите следния адрес: <http://ec.europa.eu> или като изпратите факс на следния номер: +352 2929-42758.

Платени публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Платени абонаменти (например годишните издания на сериите на Официален вестник на Европейския съюз, сборника съдебна практика на Съда на Европейския съюз):

- чрез някой от търговските представители на Службата за публикации на Европейския съюз (http://publications.europa.eu/others/agents/index_bg.htm).

■ Служба за публикации

FRA - Европейски съюз
Агенция за основните права
Schwarzenbergplatz 11, 1040 Wien, Austria
Tel.: +43 1 580 30 - 0
Fax: +43 1 580 30 - 693
E-Mail information@fra.europa.eu
<http://fra.europa.eu>

ISBN 978-92-9192-312-0

9 789291 923120